

ЗА СЛОВЕНСКО-БЪЛГАРСКИТЕ ЕЗИКОВИ И КУЛТУРНИ КОНТАКТИ В СЛОВЕНИЯ

Нина Завашник

До 2007 г., преди да се озоват в обща политическа структура, Словения и България следват свой собствен път, но въпреки това отношенията им могат да се проследят още от далечното минало. Статията прави кратък преглед на културните и езиковите контакти на словенците с България през времето: кога и как започва изучаването на български език в Словения и какво е състоянието му днес. Добавени и анализирани са резултатите от електронно допитване, предназначено за словенци от всички възрасти и образователни степени, с което исках да установя доколко словенците познават България, нейната история, култура, география, и какви са техните представи за тази държава.

Ключови думи: Словения, България, българистика, езикови и културни контакти

Until 2007, when Slovenia and Bulgaria found themselves in the same political formation, they went separate ways but nevertheless quiet contacts between the two nations date back far into the past. The article presents a brief overview of the cultural and linguistic contacts of Slovenians with Bulgaria over time. When and how the teaching of Bulgarian language in Slovenia began and how it continues today. Added are the results and analysis from an online questionnaire intended for Slovenians from all age groups and levels of education, with which I gathered data on how many Slovenians know Bulgaria, its history, culture, geography and their perceptions of the country.

Key words: Slovenia, Bulgaria, bulgaristics, language- and cultural contacts

Кратък преглед на началото и развитието на дотсега на словенците с българската история и култура

На пръв поглед, въпреки принадлежността си към едно и също езиково семейство¹, Словения и България са твърде отдалечени като география и култура, за да очакваме, че ще имат нещо общо, но изворите сочат, че контактите между словенци и българи започват някъде през първата половина на XVI век, а интензивността им е зависела от обществено-политическите обстоятелства. Първото сведение за България и

¹ Словенският и българският език спадат към южнославянското езиково семейство. Характерно за тях е, че словенският е един от редките езици в света, в които е запазено двойственото число, а българският заедно с македонския е единственият аналитичен славянски език. С влизането на Словения в Европейския съюз на 1 януари 2004 г. и на България на 1 януари 2007 г. словенският и българският език станаха също така официални езици на Европейската общност.

българите словенците получават от пътеписа на преводача Бенедикт Курипешич през 30-те години на XVI век, в който той разказва за своето пътешествие из Балканите заедно с група дипломати, преговаряли със султан Сюлейман Велики за примирие през 1531 г., но за начало на словенско-българските културни отношения в словенската история се приема протестантството. Огромна заслуга за представянето на особеностите на българската духовна култура (народните църковни обреди и обичаи, етнографията и т.н.) има най-изтъкнатият словенски реформатор, преводач на Библията и автор на първите печатни книги на словенски език Примож Трубар (1508 – 1586), представил на словенците историческата съдба на българския народ и страданието му под османския гнет, а българския език – като разбираем славянски език. Като добър познавач на политическата ситуация на Балканите, той обръща вниманието на словенците към християните в Босна, Сърбия, България и съседните страни, принудени да живеят под тиранията на турската власт. Другият виден реформатор, Адам Бохорич (1520 – 1598), в уводните думи към първата словенска граматика „Зимни часове“² („Arcticae horulae“) публикува сведения за България.

По-късно интересът на словенската интелигенция към българската култура и литература се проявява в дейността на словенския просвещенец, икономист, минералог, благодетел, славянофил, преводач, критик и поет барон Жига Зоис (1747 – 1819), в чиято грижливо събрана колекция от глаголически и кирилски ръкописи може да се открие и литература на славянските народи. Славистичната линия в изследователския интерес на Жига Зоис, както и неговият литературен кръжок, посещаван от тогавашните знаменити личности като драматурга Антон Томаж Линхарт, народния будител, журналист, редактор, поет и духовник Валентин Водник, филолога и слависта Йерней Копитар, привлича вниманието на словенската общественост и изиграва значима роля за задълбочаването на връзките между двете страни. По време на илиризма специалното си отношение към българския в системата на славянските езици изразяват видните представители на славистичната общност Фран Миклошич (1813 – 1891) и етнологът, богослов и фолклорист Матия Маяр-Зилски³ (1809 – 1892).

През XIX век, по време на освободителните войни, покрай световната подкрепа на България в опитите ѝ да се освободи от поробителя, се чува и гласът на словенското общество, най-вече на интелигенцията, печата и католическата църква. Специална роля

² Става дума за първата граматика на словенския език от 1584 г.

³ Автор на „Грамматика за словенци“ (1850) и на книгата за първите славянски учители „Светите братя Кирил и Методий, славянски апостоли“ (1864).

в развитието на българско-словенските отношения по това време играят публикациите с различна тематика, в които се говори за България. Известният всекидневник „Словенски народ“ (1867) помества статията на В. Стоянов-Българина със заглавие „Българското хайдутство“, в която авторът разкрива решимостта на българския народ да извоюва своята независимост. Тази позиция събужда патриотичните чувства на словенските поети и те започват да възпяват българското опълчение. Един от тях е Симон Грегорчич (1844 – 1906). Важна роля за Българското възраждане има и вестник „Югославия“, издаван в Букурещ на български и сръбски език от Христо Ботев и словенския публицист Янез Похар. През 1861 г. Леополд Клинар пък пише първата поема на словенски език с българска тематика, озаглавена „Зов от Балкана“, в която се извява като защитник на българите.

През XIX век в словенското пространство като идейно движение се адмираира панславизмът, което разпространява идеите си за обединението на западните и южните славяни в алманаха „Зора. Югославски забавник“ (1852 – 1853), издаван от поета и прозаик Радослав Разлаг (1826 – 1880). Особена стойност за приобщаването на българската история и култура към словенците има поестта „Борис“ на Йосипина Урбанчич-Турноградска (1833 – 1854), публикувана в същия алманах през 1852 г.: става дума за първата словенска прозаична творба с българска тематика, която през 1853 г. е преведена на български език в Цариград. През 1853 г. изданието запознава читателите с фолклорното богатство на българите, и по-точно с тяхната народна песен. През 1869 г. литературният критик и есеист Фран Целестин (1843 – 1895) във вестник „Словенски народ“ зове словенците за побратимяване в южнославянско обединение.

С България, с нейните актуални политически проблеми и с народопсихологията на българите словенската общественост се запознава чрез публикации, които по време на мисиите си сред източните православни славяни пишат словенски духовници. Тяхното дело се подкрепя от Братството на светите Кирил и Методий, основано през 1853 г. в Словения, а негов създател е църковният деятел, книжовник и просветител Антон Мартин Сломшек (1800 – 1862). Словенският печат акцентира върху националната обременост на българския народ, откроена чрез Априлското въстание от 1876 г., което в Словения се възприема като част от общата борба на балканските народи срещу Османската империя. По тази причина в „Словенски народ“ съзнателно следи хода на въстанието, вдъхновило писателя Йосип Стритар (1836 – 1923), през 1877 г. по статията „Старата българка“ написал „Събитията в Батак“ и изразил отношението на словенските творци към Руско-турската

освободителна война (1877 – 1878). В поетическите цикли „Раненият борец“ и „Виенски сонети“ (1872) авторът коментира несъответствията в Европа; прави съпоставка между цъфтящата пролет във Виена и кървавата пролет в България. С поетични средства описва измъчената българска земя и същевременно упреква бездействието както на световната дипломация, така и на съседите на България по време на най-трагичното събитие в тяхната история.

Въодушевени от героизма на българите, словенските автори привличат вниманието на обществеността с дълбоко патриотичните си лирически поеми, епически балади и сатири, с които изразяват възхищение и солидарност с един братски славянски народ. Тук си струва да спомена поета Йосип Палиаруци Крилан (1859 – 1885), представил пред словенската публика видни български исторически личности, и писателката Паулина Пайк (1854 – 1901), която в произведението си „Първият кръст в турското поле“ (1878) изказва своето становище за съдбата на българите. В списание „Слован“ („Славянин“) през 1877 г. излиза на словенски и на български език статия на Д. Китанчев за българската литература, породила траен интерес в словенската културна общност не само към актуалната бурна българска история, но и към проблемите на нейната литературна култура.

След Освобождението на България през 1878 г. връзките между Словения и България се раздвижват и стават особено активни. По покана на новосъздадената Българска държава от Европа пристигат учени, сред които и словенският стенограф Антон Безеншек, въвел стенографската система на Габелсбергер в България. Освен това той превежда на словенски произведения на Иван Вазов, а на български – стихотворения на Антон Ашкерц, издава сборник със статии за българската литература и култура, списва вестника „Южнославянски стенограф“ и има особени заслуги за изучаването на български език в Словения⁴. Стимулира личните контакти между словенски и български интелектуалци.

През 80-те и 90-те години на XIX век популярността на България и българите в Словения добива нови измерения; все повече периодични издания публикуват текстове за литературата и културните дейци („Дом ин свет“⁵, „Крес“, „Люблянски звон“). Появяват се първите словенски преводи на творби от български автори. Нужно е да се отбележи изключителният принос на големия словенски поет Антон Ашкерц (1856 –

⁴Автор е на „Кратка граматика на българския език“ (1881), „Българска граматика и читанка със словенско-български разговори“ (София 1914) и на книгата „България и Сърбия“ (1897).

⁵ През 1897 – 1898 г. излиза пътеписният роман „На Балкана“ от писателя Фран Йосиф Кнафлич (1897 – 1949).

1912), който по повод Съединението на България през 1885 г. публикува първата си поема с български сюжет, наречена „Зов от Балкана“. Отношението си към българите Ашкерц изразява и в други свои произведения, преводи и в пътеписа от пътуването си до Цариград, в който описва посещението на София и Пловдив през 1893 г., където написва нова версия на „Шуми Марица“. Води кореспонденция с известни българи, сред които Иван Вазов, Кирил Христов и Антон Страшимиров. За активната си българистична дейност през 1910 г. е избран за почетен член на Славистичното дружество в София. Словенско-българските културни връзки в края на XIX и в началото на XX век се засилват и във Виенския славистичен център, където сред славянския интелектуален елит има български студенти, които сътрудничат в честването на словенските празници и заедно със словенците отбелязват годишнини на български писатели.

Ново събитие, станало на българска земя и привлякло вниманието на словенците, е първата Балканска война, за която в словенската периодика са публикувани много статии на словенски доброволци, споделящи преживяванията си от България. По време на Балканската и Първата световна война културните връзки между нашите две страни са прекъснати. Възстановени са в средата на 20-те години на XX век, когато излизат преводите на един от най-продуктивните преводачи на българска литература на словенски език, писателя Франце Беук (1890 – 1970). Благодарение на неговото усърдие през 1929 г. словенските читатели се запознават с новелата на Иван Вазов „Хаджи Ахил“ и с много български приказки. През 1939 г. той посещава България и издава пътеписа „Десет дни в България“. През 1963 г. е награден от българската държава с орден „Кирил и Методий“ първа степен.

Нова страница в историята на българистичните теми в словенския културен живот обръща ПЕН конгресът в Дубровник през 1933 г., на който присъства и българската поетеса Елисавета Багряна⁶. Членовете на словенския ПЕН подчертават влиянието на България в поеми, есета, критически обзори и репортажи в различни периодични издания. През 1934 г. в Любляна е основана Югославско-българската лига с културологична насоченост, в чиято дейност се включват около 600 членове. Подобни дружества са създадени също в Марибор, Целе и Кран. През 1936 г. в Любляна и Марибор се провежда седмица на българската култура. По това време за България пишат Векослав Бучар, Ернест Адамич, Божидар Борко и др. Възстановените контакти

⁶ Нейната поезия превежда Изидор Цанкар.

между словенските и българските поети дават възможност българските автори да посетят Словения с намерение да създадат интерес към своето творчество сред издателите. През 1936 г. Тоне Потокар подготвя антология на българската детска проза, а през 1937 г. – антология с български новели.

По време на Втората световна война връзките между Словения и България са твърде ограничени. Въпреки това, като се основавам на цялостния преглед върху рецепцията на преводи от българска проза в Словения, публикуван през 1998 г. от Ана Лотрич Пекленик, между 1937 и 1981 г. на словенски са преведени 25 романа и новели, за които словенската критика прави доста оценки. Първи е преводът на Иван-Вазовия роман „Под игото“ от 1938 г. Освен литературните течения, контактите укрепват и на други равнища, доколкото в Словения гостуват много български културни дейци, а през последните десетилетия български художници, повишаващи равнището и авторитета на българската култура, се изявяват в различни области в словенското културно пространство и институции: оперни певци и музиканти (световноизвестният тенор Димитър Дамянов и неговата сестра Магдалена Дамянова, примата мецосопрано Златомира Николова, солистът на Мариборската опера Валентин Енчев, чембалистката Недка Петкова), в Любляна и в други словенски градове гостуват още български творци и театри, организират се седмици на българското кино, изложби с произведения, създадени от деца, и други събития из славянската духовност, любопитни за словенската публика.

Изучаването на български език в Словения и преводаческа дейност

Много важни за развитието на българистиката в Словения са контактите между институциите „Словенска матица“ (днес Словенската академия на науките и изкуствата САЗУ) и Българското книжовно дружество в Браила (днес БАН), създадени през 60-те години на XIX в. Плод на дългогодишното сътрудничество между двете академии е издадена публикацията „Slovanstvo/Славянството“ (1874), която е първото енциклопедично представяне, подготвено от словенския публицист, езиковед и политик Божидар Раич (1827 – 1886). Друг продуктивен начин за сътрудничество е и до днес действащият обмен на книги със словенска и българска художествена и научна литература. Хубаво е да припомним, че словенските учени от 1872 г. получават „Периодическото списание“, издание на БАН. Този тип литературни контакти е безценно средство за опазване на духовната близост между двата славянски народа.

Българистичните концепции, представени в трудовете на водещи слависти (Копитар, Миклошич, Облак, Нахтигал, Гривец, а от съвременните Кос, Погачник, Зор), заемат специално място в словенската кирилometодиевистика. Съвременно отношение към кирилometодиевистиката има историкът Милко Кос, чиито монографии за средновековната история на Словения и по съпътстващи исторически дисциплини, палеографски и археографски изследвания на средновековните словенски ръкописи, културноисторически средища и исторически обекти правят важни открития за изграждането на цялостна концепция за кирилometодиевските традиции в славянските държави и в Европа като цяло. В Люблянския университет старобългарски език са преподавали сериозни словенски медиевисти: Райко Нахтигал, който от 1919 до 1953 г. е редовен професор по старобългарски и руски език, а от 1953 до 1971 г. лекционният курс се води от Франце Томшич; от 1971 до 1990 г. лекциите поема проф. Янез Зор, след което ръководител на Катедрата по сравнително славянско езиковедие става проф. Ванда Бабич, която преподава и до днес.

Лекторатът по български език, литература и култура, воден от Симеон Хесапчиев, започва своята дейност във Философския факултет в Любляна през 1948 г., но поради политически причини продължава едва две години. След промяната на политическата ситуация на Балканите и обявяването на независимостта на Словения през 1991 г. се отваря възможност за възобновяване на лектората. С подписването на културното споразумение между Словения и България през 1994 г. лекторатът по български език, литература и култура е възстановен в Отдела за славистика на Философския факултет в Любляна. Първа лекторка от 1992 до 1996 г. е известната славистка и преводачка Виктория Менкаджиева, преподавателка в Катедрата по славянско езиковедие в Софийския университет. Тя формира група от 20 студенти, които усвояват основите на българската книжовна (писмена) норма и на разговорния език. Става дума и за първото поколение преводачи (Борут Омерзел, Ана Лотрич Пекленик, Андрея Тасич).

Комисията за лекторатите по български език при Министерството на образованието и науката за периода 1996 – 2001 г. изпраща като лектор д-р Елена Томова от секцията за стара българска литература към Института за литература при БАН. Лекторатът е посещаван от около 50 студенти от различни специалности, тъй като има статут на задължителен лекторат за студентите по славистика. Акцентът пада върху българската история и граматика, върши се и преводаческа дейност. Написани са първите дипломни работи, занимаващи се с българска литература. Пред студентите се

отварят възможности да посещават семинарите по български език, литература и култура в Софийския университет или във Велико Търново, както и по програмите „Еразъм“ и „Цепус“.

В периода 2001 – 2005 г. лекторатът води проф. Найда Иванова от Софийския университет, специалистка по хърватски и сръбски език, а след нея, през 2005 – 2010 г., лектор е проф. Людмил Димитров, специалист по руска литература в Софийския университет. По това време се извърши промяна – в учебните програми бе въведено тристепенното обучение, в рамките на което се създаде специалността Южнославянски студии (някогашната Хърватски, сръбски и македонски език и литератури), в която българският лекторат е включен като задължителен предмет с допълнение Общество и култура на България – както на първо, така и на второ ниво. Българският лекторат като избираем предмет може да се посещава от всеки студент, без значение каква специалност следва. По време на мандата на проф. Димитров посещаемостта надхвърли 100 студенти.

Между 2010 и 2012 г. лекторатът отново бе поет от проф. Найда Иванова, а през 2012 – 2013 г. – от д-р Лилия Илиева, професор по старобългарски език в ЮЗУ Благоевград; от 2014 г. до днес лектор отново е проф. Людмил Димитров. В рамките на лектората излязоха следните издания: *Морето: петнайсет български поети* (двуетична книга, 2007), *Антология на българската литература* (на словенски език, том 1, 2008 и том 2, 2009 г.), *Словенско-български и българско-словенски разговорник* (2010), *Шест български пиеси* (на словенски език, 2012) и др.

Картина на общите познания за България сред словенците

За да получа представа за това колко ние, словенците, познаваме България, нейните граждани, култура, история и език, на сайта www.1ka.si публикувах кратка електронна анкета. Нейно предимство бе пълната анонимност, което предполагаше по-голяма искреност от страна на попълващите я, а недостатък – че отговориха твърде малко представители на по-възрастното поколение, тъй като обикновено те по-рядко ползват компютри, или пък нямат особено висока компютърна грамотност, поради което резултатите не изразяват обективното състояние, представително за цялото население. Анкетата бе предназначена за гражданите на Словения от всички възрасти и степени на образование.

На въпросника се отзоваха 63 души, от които 20 % мъже и 80 % жени. Най-много (60 %) спадат към възрастовата група от 21 до 40 години, 28 % – в групата от 41 до 60 години и 11 % са над 60 години. Според образователния им ценз най-много (40 %) са с висше образование (бакалаври), 16 % – със средно, 4 % – с основно образование или техникум, а 12 % са с магистърска степен или докторат.

Тъй като анкетата бе попълнена от твърде малко на брой участници, които не са отговаряли (напълно) на всички въпроси, стигам до заключението, че България за словенците е все още доста непозната страна, за което говорят повечето общи данни. На въпроса: „Избройте три асоциации, които най-напред ви дойдат наум при споменаването на думата „България“, можем да разделим отговорите на географски (София 7X, (Черно) море 7X, Югоизточна Европа 2X, ЕС, Балканите, Банско), общи (източен блок 2X, (богата) култура 2X, туризъм 2X, българи, национална валута лев, кулинария, парфюми, шоколад, микробуси по магистралите), културологични (кирилица 5X, българската роза 3X, близък език⁷, танци), характерни (мамят, бавно работят, веселяци) и материални (бедност 4X, нисък стандарт 2X, стават евтина работна ръка в чужбина 2X, цигани). 71 % от запитаните за първи път са чули за България в часовете по география, 4 % – по време на следването си или в следдипломнта си квалификация, 4 % – по телевизията, по един анкетиран – от разговори у дома в детството си, когато е тръгнал(а) за там на почивка, когато е гледал(а) конкурси за Мис Свят и българката е стигнала до финала, и от атласите.

От българските забележителности изброяват катедралата „Св. Александър Невски“ 4X, Черно море 4X, Варна 3X, София 2X⁸, ски центъра Банско 2X, Бургас, Розовата долина, Родопите, Рила, Тракия, Сливен, манастира в Арбанаси и манастирите като цяло, парламента, амфитеатъра в Пловдив; знае се, че България е родина на кирилицата, също така – за маслодайните рози, за богатата текстилна култура и кашкавала, познават Слънчев бряг и Черно море, плажа на Златни пясъци, или поне са чували за морските курорти, а един от по-информираните анкетираните описва хората като по-мургави и ниски, приличащи на роми, но много по-цивилизовани, културни и трудолюбиви. От отговорите много добре се разбира, че онези, които, било от следването си, било от работата си, са по-добре запознати с България, са дали по-подробни и не така общи отговори в сравнение с нямащите контакти с България. Същото е положението при изброяването на известни българи, но и в двата случая

⁷ Един анкетиран сочи, че става дума за труден език.

⁸ Един като българска забележителност споменава Скопие.

отговориха едва една трета от запитаните. От известните българи се споменават Росен Плевнелиев 2X, Тодор Живков 2X, Елиас Канети 2X, Григор Димитров, Илия Троянов, Стефан Цанев, Христо Ботев, Атанас Далчев, Георги Иванов, Стойчо Бресковски, Иван Николов, Христо Иванов, Димитър Попов, Елин Пелин и Христо Стоичков⁹.

72 % от анкетираните все още не са били в България, а 24 % са били (4-ма души като туристи, един е участвал в семинара по български език за чужденци и един е следвал там). 36 % имат положителни впечатления от българите, едва 4 % – негативни, а 40 % нямат никакви впечатления за тях. Един-единствен човек разбира и говори отлично български език, тъй като го е учил там. 16 % от анкетираните разбират добре български, помагайки си с други славянски езици, които знаят, 28 % разбират много трудно, а 24% изобщо не разбират, както и същият процент никога не са чували български език.

80% от отговорилите са на мнение, че при влизането си в ЕС България не е била подготвена и само един е на обратното мнение. 76 % искат да посетят България, за 12 % тя не е привлекателна дестинация, а 8 % въобще не обмислят подобно нещо.

Заклучение

Историческите връзки между Словения и България са най-вече културно оцветени. Тяхното начало датира от времето на протестантството, а достигат своя разцвет през втората половина на XIX век, след Освобождението на България, когато се появяват и първите преводи. По време на войните през XX век са силно ограничени, но никога не прекъсват напълно. След Втората световна война покрай интензивното литературно сътрудничество контактите се задълбочават и на други културни равнища.

Български език в Словения се изучава само в университета. През 1948 г. във Философския факултет в Любляна започва да действа лекторат по български език, литература и култура, който две години по-късно е премахнат поради тогавашната политическа ситуация и е възстановен едва след обявяването на независимостта на Словения през 1992 г. Оттогава под ръководството на български лектори съществува неизменно. Отначало е задължителен избираем предмет само за студентите по славистика, а след въвеждането на новите учебни програми е включен като задължителен в двете степени – бакалавър и магистър – на специалността

⁹ По-голямата част от тях са изброени от един анкетиран.

Южнославянски студии. В рамките на лектората непрекъснато тече доста активна преводаческа дейност.

Доколкото България в новия исторически период върви по свой път на развитие, разделен от останалите южнославянски народи, словенците знаят за нея твърде малко, предимно общи (главно географски) особености, свързват я с голяма бедност, нисък житейски стандарт, евтина работна ръка и южняшки темперамент. Могат да посочат къде се намира тя на картата на Европа и знаят също, че е членка на Европейския съюз. Повечето анкетирани не са посещавали България, но биха искали и смятат, че държавата не е била готова да влезе в ЕС. 24 % от анкетираниите никога не са чували български език, а голяма част от тях много трудно го разбират или не разбират нищо.

Въз основа на събраните данни и резултатите от електронното допитване можем да направим извода, че връзките между Словения и България преди Втората световна война са били по-тесни и интензивни, а по-късно, въпреки по-голямото културно разнообразие, политическата ситуация ги ограничава и свежда до тесен кръг хора, последиците от което не са компенсирани и до днес. Членството на България в ЕС навярно ще помогне контактите между нея и останалите южнославянски страни постепенно отново да се засилят, за което е нужна икономическа стабилност (и възможност за (по-голямо) икономическо сътрудничество), но най-вече отвореност и любопитство, които ще помогнат да се изгради мост над пропастта, зейнала през последните десетилетия.

Библиография

- Томова* 2002: Томова, Е. Българистиката в Словения. – *Българика*. 5/2002, 51 – 61.
- Benko* 1988: Benko, A. и Rode M. *Bolgarsko-slovenski odnosi*. – В: *Enciklopedija Slovenije* 1 (A-Ca). Ljubljana, 317.
- Karabelova-Panova* 1999: Karabelova-Panova, M. *Slovensko-bolgarski kulturni stiki v prvih desetletjih našega stoletja*. – *Slavistična revija*. 47-1/1999, 127 – 130.
- Peklenik* 1999: Peklenik, A. *Recepcija knjižnih izdaj prevodov iz bolgarske proze na Slovenskem*. - *Slavistična revija*. 47-1/1999, 131 – 138.
- Rode* 1988: Rode, M. *Bolgaristika*. – В: *Enciklopedija Slovenije* 1 (A-Ca). Ljubljana, 317.

Превод: Людмил Димитров